

KRIITTISTÄ OIKEUSTIEDETTÄ VUONNA 200 j. v.

TUORI, KAARLO (red.): Rättsdogmatikens alternativ. Juridica, Tammerfors 1988.

Korkean teknologian aikakausi on myös kirjan aikakausi, päinvastoin kuin ranskalaiset väittävät. Satunnainenkin tieteenekijä on ilolla pannut merkille, kuinka laser-tulostajalla voidaan tekstin puutteet maskeerata piiloon. Tänään kaikki teksti voidaan pienellä vaivalla painaa kirjaksi, ja pienellä sijoituksella kirjaan saa kauniit kannetkin.

Teknologialla on hyvät puolensa: kirjat päätyvät siisteihin riveihin hyllyille, joten tieteenekijän kirjoituspöytäkin voidaan taas käyttää alkuperäisiin tarkoituksiinsa. *Rättsdogmatikens alternativ* -kirja on esimerkki kolikon toisesta puolesta. Tekstin ja kirjan tuotanto on nykyään niin yksinkertaista, että kirjoittajien käsistä tuntuu karkaavan keskeneräisiäkin tekstejä.

Kirjan otsikko, oikeusdogmatiikan tai lainopin vaihtoehdot, lupaa paljon. Oikeustieteellisestä kriittistä kirjoittavat suomalaiset ja pohjoismaalaiset huippututkijat, joten uskallamme odottaa jopa kansainväliset vaatimukset täyttävää opusta. Kun vielä tiedämme, että kirja on omistettu suomalaisen kriittisen oikeustieteen ikonihahmole, Lars D. Erikssonille, lukija saa luvan odottaa vankkaa perusteosta, jossa juristit näyttävät kykynsä tarkastella yhteiskuntaa kriittisesti.

Lukija joutuu kuitenkin pettymään: jo sanaa ”kriittinen” viereksutaan kuin lepratautista (poikkeuksena Tuorin kirjoitus, joka on perusteellisuudessaan muutenkin kirjan ilopilkku). Suomalaisen kirjoittajien panoksesta lukija voi (halutessaan) muotoilla kuvan suomalaisen vaihtohtoisen oikeustieteen tämänhetkisistä virtauksista.

Oikeustieteilijä potee neuroosia, jota voisi luonnehtia systeemifikaatioksi. Hänen tieteellinen vakaumuksensa velvoittaa hänet näkemään jokaisen normikokoelman

takana Systeemin, olipa kokoelma miten sattumanvaraisesti kerätty tahansa. Tolonen rinnastaa systeemidoksisuuden jopa itse Rationaalisuuteen. Aarnio aloittaa kirjan toteamalla kuitenkin, että Systeemi on ”vain uni”. Aarnio antaa unelleen siis vajaan merkityksen. Unessa näemme todellisuuden, joka ei voi koskaan toteutua. Systeemin puuttuessa voimme vain luoda niin hyvin perusteltuja ratkaisuja kuin mahdollista.

Uni voidaan nähdä kuitenkin myös toisessa mielessä, symbolina, joka kuvaa jotakin todellisuutta parempaa. Freud opettaa meitä näkemään unet toiveita toteuttavina fantasioina. Systeemiin sisältyy siis myös toive. Suljettu, objektiivinen järjestelmä on toive, jota oikeustieteilijä tavoittelee. Tällä järjestelmällä on länsimaisessa kulttuurissa monta nimeä, esim. Luonto, Jumala ja Äiti. Toiveessaan oikeustieteilijä tavoittelee (ehkä kiellettyä) yhteyttä Systeemiin ja turhautuu, kun joutuu omassa työssään aina tyytymään puutteelliseen korvikkeeseen: hyvin perusteltuihin ratkaisuihin. Hyvin perusteltuja mutta systemaattisesti puutteellisia korvikkeita ovat myös kulttuuri, oikeudenmukaisuus ja nainen.

Luonnon palvoja näkee kulttuurin epäitsenäisenä ja epäonnistuneena hiilikopiona, Jumalan hyvyteen kiihkeästi uskova oikeudenmukaisuuden maallisenä ja tarpeettomana. Mies näkee naisen puutteellisenä niin kauan, kun hän unoksii omasta äidistään. Jos oikeustieteilijä luopuisi Systeemistään, hän joutuisi tarkastelemaan oikeutta ”vain” poliittisen vallan muotona ja arvioimaan sen edut ja haitat poliittisista lähtökohdistaan käsin. Mutta se ei käy päinsä, ei edes vaihtohtoille oikeustieteilijälle.

Toinen tyyppillinen oikeustieteellinen fiksaatio on kaksinaisuus: on oikeustiede ja sen vaihtohto. Nousiainen konkretisoi nämä vaihtoehdot kahteen stereotyyppiin. Perinteistä oikeustiedettä edustavat ”juristit”, vaihtohto-

suutta ”maailmanparantajat”. Tuori, joka aluksi erittelee vaihtohtoisen lainopin suhteita eräisiin muihin lähestymistapoihin, palauttaa lopussa oikeudellisen diskurssin laajan ja suppean doktriinin kaksinaisuusuteen. Kangas toteaa, että vaihtohdollakin on vaihtohtonsa, mutta tuntuu palaavan tällä toteamuksella vain lähtöruutuun: perinteiseen lainoppiin.

Oikeuden kentällä käyvät poliittista kisaansa siis konservatiivisuus ja edistyksellisyys. Poliittisen muutoksen mahdollisuus piilee edistyksellisyyden kyvyssä osoittaa konservatiivisuuden virheelliset lähtökohdat ja olettamukset, ja siksi kahden navan välinen dialogi on tärkeää. Jopa niin tärkeää, että vaihtohtoisen lainopin tavoite tuntuu kutistuvan tämän dialogin ylläpidoksi. Vaihtohtoisuuden osoittautuu konservatiiviseksi. Se pyrkii takaamaan — ja omalla olemisellaan myös konstituimaan — dialogin pysyvyyden. Moderniin liberalismiin kuuluu olennaisena osana näennäiskriittinen poliittinen diskurssi, joka on osa oman yhteiskuntamuotonsa uusintamisprosessia. Vaihtohtoisuus ei tässä pysyvässä ja jatkuvassa kaksinaisuusudessa pysty muuhun kuin oman diskurssinsa ylläpitämiseen.

Pöyhönen miettii jo kolmatta vaihtohtoa, joka rikkoisi kaksinaisuuden noidankehän. Hän esittää uutena strategiana dekonstruktion, joka on ainakin Yhdysvalloissa saavuttanut erityisen aseman kriittisen oikeustieteen parissa. Sopii hyvin kysyä, miksi dekonstruktion on otettu niin suurella innolla vastaan. Miksi dekonstruktion on — muun oheessa — vaihtohtoista oikeustiedettä? Nopea vastaus viittaisi kriittisten tutkijoiden praktisiin tarpeisiin: kun perinteiset keinot on käytetty loppuun — vieläpä suhteellisen huonolla menestyksellä — tarjaisi dekonstruktion uuden ja tuoreen tavansa lähestyä oikeustieteellisiä kysymyksiä sekä keinon kiinteyttää kriittisiä voimia.

Dekonstruktion menestys kriittisen oikeustieteen parissa pohjau-

Tieteellinen elämä

tuu myös siihen, että monet dekonstruktivistiset esitykset — mm. dekonstruktioita ”metodina” korostava Pöyhönen — muistuttavat muodoltaan positivismiin kritiikkiä. Esim. Ulmer esittää Derridan projektin kolmivaiheisena: kirjoittamisen historiana (vielä kesken-eräinen), kirjoittamisen teoriana (Derrida on muotoillut yhden version) sekä käytäntönä (historian ja teorian soveltaminen uudelleen kirjoittamiseen).

Tuskinpa Ulmerin esittämän kolmijaon järjestys on sattumaa. Projektin tieteellisyyden turvaa historia, joka historisismisyytösten pelossa jätetään auki. Teoria, joka myös jätetään avoimeksi antamalla Derridalle varaus vain yhteen ”versioon”, on alistaisessa suhteessa historiaan. Näin teoria ei joudu operoimaan naturalistisilla representaatioilla, jotka ovat myös positivismiin kritiikin yksi keskeisiä väitteitä. Vihdoin kirjoittamisen praksis, joka on alistainen sekä teorialle että historialle, määritellään ”uudeksi kirjoittamiseksi”. Ympyrä sulkeutuu; praksis ”uute- na kirjoittamisena” jatkaa kesken-eräiseksi jätettyä historiaa, jne.

Kriittisestä oikeustieteestä kiinnostuneille kirja tuskin tarjoaa mitään uutta. Eräät kirjoitukset käsittelevät yksittäisiä kysymyksiä, jotka saattavat kiinnostaa kyseiseen erityisalaan vihkiytyneitä. Mutta kriittisestä oikeustieteestä yleisesti kiinnostuneiden kannattaa pysyä perusteoksissa, tässä tapauksessa Erikssonin omissa kirjoituksissa. Yksi perusteellinen kirjoitus ei tee kokoelmasta teosta.

Panu Minkinen

LUKIJAMME täydentää kirjojen postimyyntitietoja T&E:n numerossa 1/89:

”Myös USA:ssa on runsaasti tieteellisen kirjallisuuden postimyyntiliikkeitä, joista saa tietoja esimerkiksi New York Review of Booksin ilmoituksista. Muuan erinomainen liike, joka tuossa lehdessä ei toistaiseksi ole itseään tosin mainostanut, on Great Expectations, 911 Foster Street, Evanston, Illinois 60201—3198, USA. Liike on erikoistunut akateemiseen filosofiseen kirjallisuuteen, mutta toimittaa muidenkin alojen kirjallisuutta yleensä varsin kohtuullisilla toimitusajoilla — se mikä sitten saattaa kestää on laivakuljetus, mutta kohtuullista lisämaksua vastaan liike lähettää myös lentopostia ja se on nopea. Great Expectations julkaisee mm. muutaman kuukauden välein päivitettävää luetteloa uusimmasta varastokirjallisuudestaan, ja luettelo tulee aina tilatun opuksen välissä. VISA-kortti hyväksytään maksuvälineenä. Asiakkaaksi ryhtyminen käy helposti päinsä ottamalla kirjeitse yhteyttä ensimmäisten tilausten merkeissä (VISA:n käyttäjä antaa samalla korttinsa numeron, umpeutumisaikakohdan ja allekirjoituksensa).”

EESTIN TIEDEAKATEMIASTA kuuluu hätkähdyttäviä uutisia: viime vuoden lopulla tiedeakatemiassa tapahtui täydellinen vallanvaihtaus. Neuvosto-Eestin tiedeakatemia oli aikaisemmin keskittynyt erityisesti luonnontieteelliseen ja sotatieteelliseen tutkimukseen (ja tulokset julkaistiin pääasiassa venäjän kielellä). Syksyllä 1988 enemmistö akateemikoista päätti kuitenkin vaihtaa Akatemian johtoa, tutkimussuuntausta ja vieläpä nimenkin. Uudelleenorganisoiu Eestin tiedeakatemia mahdolluttaa tutkimusohjelmiinsa myös humanistista ja kriittistä yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ja tuloksia on

mahdollista julkaista myös eestin kielellä.

Uutta tutkimuskulttuuria aloittamaan on perustettu myös useita uusia tieteellisiä eestinkielisiä aikakauslehtiä, kuten monitieteinen *Akademia* ja historioitsijoiden *Kleio*-lehti, jonka ensimmäisenä tehtävänä on Eestin historian perustutkimuksen organisoiminen (maassa ei ole vielä tieteelliset kriteerit täyttävää arkistolaitosta). Lehtien toiminnassa on — paperipulan lisäksi — ilmennyt yllättävä ongelma: moni akateemikko ei enää osannut kirjoittaa tieteellistä tekstiä eestiksi! T&E tulee lähinumeroissaan esittelemään lähemmin uuden tiedeakatemian toimintaa.

FRANCO MORETTI on veronalainen kirjallisuusprofessori, joka tuli 80-luvun alussa anglosaksisessa maailmassa tunnetuksi Pery Andersonin, *New Left Review*'n ja Verson toimesta. Hänhän oli se virkistävä kirjallisuussosiologi, joka esitti Frankesteinin hirviön proletariaarina ja palautti Joycen Ulyssesin tajunnan virran Englannin katoavaan liberaalikapitalismiin. Jopa kirjallisuussosiologiaa inhoavat puristit joutuivat lukemaan hänen pääteoksensa *The Way of the World: The Bildungsroman in European Culture*.

Morettin lennokkaimmat esheet on julkaistu englanniksi teoksessa *Signs Taken for Wonders*, josta Verso otti 1988 uuden, revised, edition. Uutta siinä on kolme 80-luvun puolivälin esseetä liitettyinä entisen kirjan loppuun. Niistä *The Moment of Truth* käsittelee traagista visiota modernista maailmasta Kierkegaardista aina Italian terroristeihin asti sisältäen myös erityisen Benjamin-kritiikin. Moretti hakee myös lääkkettä tuohon vaaralliseen näkemykseen kriisistä totuuden hetkenä. Toinen uusi esse *The Spell of Indecision* jäljittää modernia kirjallisuuden avoimuutta aina romantiikan esteettis-ironisesta mielikuvituksesta asti. Ja kolmas on varsinainen muodikas analogiapommi, jossa kirjallisuuden histo-